

מוסדות "מאורות נתן"

פעילות תורה וחסד מיסודו של הגה"צ הרב נתן בוקובה זצוק"ל
ע"ש ר' עמרם בן דיואן זצוק"ל ומרת חיה בוקובה ע"ה
ע"ר: 580303246 | בן גוריון 6 נתיבות | טל' 08-9943332 | פל' 0548455275 / 0522918212 | פקס 08-9948013

"והיו מספרים"

גליון מיוחד במלאות 9 שנים לפטירת
עמוד החסד המופלא, מו"ר ועט"ר
הגה"צ הרב נתן בוקובה זצוק"ל

(י' ניסן התשס"ן – י" ניסן התשע"ה)

זכותו תגן עלינו, אמן.

הגליון מוקדש לרפואת

הבקה בת חיה תחי', ז'קלין תהילה בת רחל תחי' בתושח"י

כל הזכויות שמורות © למוסדות 'מאורות נתן',

ניתן לעשות שימוש בחומר לזיכוי הרבים ללא מטרות רווח

לקבלת גליונות במייל ולשליחת סיפורים לזיכוי הרבים - midey.shabat@gmail.com

לתרומות להמשך מפעלי הרב זצוק"ל: בנק מזרחי סניף 428 ח-ן 592522 | בנק הדואר ח-ן 3348994

תשע שנים ללא רבינו זצוק"ל וחסרונו עדיין מורגש, עדיין מוחשי, גם באיסוף הסיפורים לגליון זה היד כתבה והעין דמעה משני צידי האפרכסת, אולם דמויות הוד שכאלה, בעלי הנקיות, הזוך והטוהר שכל כך חסרים בדורינו, זיכרונם אינו פג, הוא קיים וממשיך גם בעולם הזה, ההשפעה האדירה על הרבבות עוד פועלת ומייצרת חסד נוסף, חיזוק ביראת ה', באמונה ובאהבת הזולת, והקרן, הקרן קיימת לעולמי עולמים ולחיי הנצח.

בגליון קצר זה הבאנו סיפורים אישיים, מאמרים על דמותו של הרב ובגודל חשיבות החסד, כשגם סיפורי ה'מופתים' תכליתם אחת היא - לחזק את האמונה ולהראות מה גדול כוחו של חסד, ש"מכוחו" אמר הרב זצ"ל "דברי מתקבלים", הדברים ילמדו אותנו גם עד היכן כל אחד יכול להגיע כשימצל את כוחו למלאות את ייעודו בעולם. בברכת חג שמח, המערכת

הרב יוסף כהן - אשדוד

"איש החסד של הדור"

את הגאון הצדיק הרב נתן בוקובזה זצוק"ל, זכיתי להכיר רק לאחר פטירתו, קראתי פעמיים את הספר 'עמוד החסד' שיצא לזיכרו, וזכיתי להתחזק ממנו. כאנשים פשוטים אנו יכולים להגדיר את הרב כרצונינו ללא סוף, אולם אותי תפס הסיפור הבא:

כשנולד למורי הרב זצוק"ל בן זקוניו, עמרם אלדד נ"י, הוא ביקש שהראשון לציון הג"ר מרדכי אליהו זצוק"ל ישמש כסנדק בברית, הראשון לציון נענה מיד להזמנה באומרו "מי שעושה כל כך הרבה למען עם ישראל, ראוי שאסע אליו עד נתיבות לשמש כסנדק לבנו, כי הוא גאון בגמילות חסד". גם בפעם אחרת כשהתבקש הראשון לציון למסור שיעור ב'שיבת בין הזמנים' הגדולה של הרב, נענה מיד ואמר שהרב הוא "איש החסד של הדור", כשהוא מזכיר את זכויותיו הרבות.

ברצוני לנסות ולהסביר במה התייחד הרב זצוק"ל מביין שאר גומלי החסדים שעם ישראל נתברך בהם, איפה הייתה הגאונות שלו במידה הזו, במה היה הוא לאיש של חסד? בנביא מסופר על איוב שהיה מכניס אורחים ברמה גבוהה ביותר, כל רעב שהיה נכנס לביתו יצא שבע, והכל היו נהנים מחסדיו, והקב"ה אומר לאיוב "היו עניים בני ביתך", וחז"ל אומרים שה' אמר לאיוב ש'עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם אבינו, שהוא איש החסד שמוצא אורחים ומכניס, את שאין דרכו לאכול בשר, מאכילו בשר, ואת שאין דרכו לשתות יין, משקהו יין, ולא עוד אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים, וכל הבא ונכנס אכל ושתה! הדבר הזה צריך הבנה - נכון שאברהם נתן גם דברים שאף פעם לא אכלו ולא שתו וכדו', נכון שחסדו היה מיוחד, אבל מדוע הקב"ה אומר שאיוב שנתן כ"כ הרבה לא הגיע לחצי שיעורו של אברהם?

קושי דומה ישנו גם לגבי נח, עליו כתוב "נח איש צדיק תמים", ולכאורה מה עם החסד האדיר של נח, הלא

מפורש בתורה על כל מעשיו לקיום העולם בתיבה בימי המבול זמן ארוך מאוד מתוך מאמצים כבירים? רק טורח האכלת בעלי החיים היה קשה מנשוא, ונח כמעט לא ישן, כי כל חיה אוכלת בזמנה וכהרגלה, אחת בבוקר, אחת בצהרים ואחת בערב, (וכשרק אחר פעם אחת להביא לארי, נשכו זה ככתוב "וישאר אך נח"), הרי אין לך מידת חסד והטבה גדולה מזו, ולמה לא נקרא "נח איש החסד"?

אלא אפשר בס"ד להסביר כך: שישנם שני סוגי חסד, יש שהנותן אומר שמי שמצטער, מי שחסר, אני דואג לעשות עימו חסד, וכמו שעשו איוב ונח בדרגתם הנשגבה מאיתנו, שדאגו לכל נצרך ונדכה וסייעו לכלל, וזו אכן מעלה גדולה ועצומה, אבל הדבר עדיין נעשה כי כואב לראות שהשני מצטער וסובל.

אך יש חסד מסוג אחר, נעלה יותר, וזהו החסד של אברהם, זו מידת אהבת חסד, שאפילו כשלא חסר לאיש דבר, הכל בסדר, בעל החסד חסר מנוחה, מחפש הוא להיטיב ולעשות חסד, וכמו שמצינו שיצא בחום היום תשוש מברית המילה לחפש אחר אורחים.

ולכן גם אם האורח עני ואף פעם לא טעם בשר, ומכיון שאינו יודע מה זה הדבר לא חסר לו, היה אברהם נותן לו בשר להנאתו, כי הוא רוצה ומחפש לעשות עוד טוב, לתת עוד ועוד, ולא רק להשלים החסר, וזה מה שהקב"ה אמר שאיש החסד הוא אברהם, הוא הגיע לתכלית החסד, למעלה הכי גבוהה ובזה לא הגיעו למחציתו.

לחפש עוד חסד ולא להסתפק רק במילוי החסר, זו הדרגה הגבוהה ביותר שיש לשאוף להגיע אליה, אדם כזה שמחפש עוד חסד, שלא מסתפק במילוי הריק ורק רוצה להוסיף, הוא הוא גאון בחסד, הוא איש החסד של הדור. כשקוראים ושומעים מכלי ראשון ומכלי שני, על מעשי החסד של מורי הרב נתן בוקובזה זצוק"ל, יהודי שכל חייו היו במהלך של נתינה, מתוך החיפוש אחריה, מתוך הרצון להיטיב לשני ולא רק למלא את חסרונו, אפשר להבין במה הוא התייחד, ולמה הוא אשר זוכה וראוי לתארים אלה, הוא היה עמוד של חסד שהחזיק עליו רבבות יהודים בתורה, בעבודה, ובחסד גשמי ורוחני.

דוגמא קטנה: סיפר יהודי שביקש מהרב שיעזור לו ברכישת חליפה לחתונתו, הרב מיד נענה לבקשה והלך בעצמו לדאוג לו לחליפה בחנות יקרה, אבל אחרי שקנו, אמר לו 'רגע, מה עם תזמורת לחתונה? תלך לזמר מנדי ג'רופי ותגיד לו בשמי שיעשה לך הנחה', החתן עשה כך והרב הלך לזמר ושילם לו את ה'הנחה' מבלי שהחתן ידע, (והזמר מספר שהרב היה עושה כך להרבה חתנים), אחר כך שאל הרב 'מה עם כלי חשמל?' וסידר לו גם את זה, ולא עזבו עד שראה שהוא מסודר לגמרי. על אדם כזה אמרו חכמי ישראל 'גאון בחסד', 'איש החסד של הדור'!!

ברכת מזל טוב חמה שלוחה לידידנו היקר הרב יוסף כהן הי"ץ לרגל בואו בברית הנישואין, יהי רצון שיהיה בנך עדי עד לו ולנו"ב תחי", "ענבי הגפן בענבי הגפן, דבר נאה ומתקבל".

מאמר נפלא בעומק ענין החסד

ממשגיח חשוב שליט"א

"חסד בכל הוא"

ככל שמתבוננים בבריאה, יותר מתפעלים מחסדים בלי גבול שמתגלים בעולם. לפנינו בריאה מושלמת, שמתנהלת בשיא החסד. כך גם ההתייחסות שלנו כלפי בני אדם. אנו מצפים מהם שיהיו מושלמים במידת החסד. ראוי להתבונן במהות מידה זו.

בספר תהלים פרק "משכיל לאיתן האזרחי" (פט, ב) כתוב: "חסדי ה' עולם אשירה" - על חסדי ה' עימנו, אפשר תמיד לשיר - לעולם (מצודות). "כי אמרתי עולם חסד יבנה" - משום שמתבוננים ורואים כיצד כל הבריאה בנויה ומבוססת במידת חסדו ית'. ההתגלות הראשונה של הקב"ה בבריאה היא במידה זו, והיא מקיפה את כל העולם.

הרמח"ל כבר העמיד לנו מהי המטרה והתכלית של הבריאה - להיטיב עם בריותיו. בתחילת ספר דרך ה' (פרק שני) כותב: "הנה התכלית בבריאה היה להיטיב מטובו יתברך לבריותיו". בספר דעת תבונות מוסיף עומק: "אמר השכל: מה שנוכל להשיג בענין זה הוא, כי הא-ל יתברך שמו הוא תכלית הטוב ודאי. ואמנם, מחוק הטוב הוא להיטיב. וזה הוא מה שרצה הוא יתברך שמו לברוא נבראים, כדי שיוכל להיטיב להם".

מצאנו בדברי רבינו בחי" (כד הקמח ערך פורים) שהעמיד את נושא החסד כמרכז הבריאה: "דבר ידוע וברור כי חסד הש"י קדם לכל הנבראים כולם, לפי שהנבראים לא היו ראויים להיברא, כי כיון שהיתה הווייתם נעדרת קודם היותם, לא היה בהם זכות ולא שום ענין שבשבילו יהיה ראויים להיברא, אם כן חסדו הגדול הקדימם כשברא אותם וכו'. אם כן העולם עולו נברא בחסד, וזהו שאמר דוד ע"ה: 'אמרתי עולם חסד יבנה'.

ואחר שהמציא את עולמו בחסד הוא ממשיך ומתנהג עם נבראיו באותה מידה. הוא מה שכתוב (שמות כ, ו) 'עושה חסד לאלפים'... וצוה אותם על החסד לעשותו וכו'. החסד הזה הוא שופע בכל יום בעולם הזה השפל עם כל אחד ואחד מבריותיו, ממה שכתוב (מיכה ו, ח): 'חסדך ה' מלאה הארץ' וכו'. אם כן, מידת החסד נמצאת ומתפשטת בכל המציאות כולה, העליוני והשפלים, ואין להם קיום ועמידה זולתה".

למדנו שהכוונה הכללית בבריאה היא להיטיב, וממילא מבינים שזו המטרה בכל הפרטים - שאין בעולם פינה פנויה ממידת חסדו (בספר דעת תבונות האריך הרמח"ל לבאר, שאף הדברים הנראים כסותרים את ההטבה, מסתדרים ונובעים ממידה זו) החובות הלבבות גם כותב על כוונת הקב"ה בבריאת האדם (שער עבודת האלוקים פ"ט): "סוד דבריך, שהבורא בראך וכו', ורצה לנשאר ולהרים מעלתך עד מעלת סגולתו ובחירו... לטוב לך ולחסד עימך".

בעיקבות כך ניתן להבין, שהתביעה הבסיסית על האנושות היא להיזהר מכל פגם במידה זו. אף בלי נתינת התורה וההשתייכות לה, הבריאה מחייבת "דרך ארץ" שקדמה לתורה. החיוב הראשון שדורשים מהאדם הוא לחשוב ולדאוג לזולת, ותביעה זו היא מוקדמת לכל תביעה אחרת.

מאחר ויסוד הבסיסי בבריאה הוא "חסד", אין כל פלא שמידתו של אברהם אבינו - שהוא אבינו הראשון, היתה "חסד לאברהם". לפני שבונים קומה שניה ושלישית - עבודה ותורה, מעמידים את החסד כקומה התחתונה.

אחרי שביססנו את יסוד העולם אפשר לראות ב"תורה" כהעמקה במידת החסד. הרצון האלוקי בנתינת התורה היתה לזכות ולרומם אותנו לדרגה גבוהה ברוחניות, שנהיה בני עולם הבא - "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו" (מסילת ישרים ריש פ"א).

חסד רוחני

הכנסת אורחים של אברהם אבינו להאכיל ולהשקות את האנשים, היתה רק פן מסוים של חסדו הגדול, הרי החסד העיקרי שלו היה שקירב את האנשים תחת כנפי השכינה.

חסד זה הינו רוחני - שדואגים לא רק לגוף אלא בעיקר לנשמה. מצאנו ש"המחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו" (מובא ברש"י דברים כג, ט) ואם כן מידה טובה מרובה שאין לשער גודל החסד במזכה את הנפש (אף בנח מצאנו שיעקר ההטבה היתה רוחנית, כדברי הספורנו (בראשית ו, ט): "את האלוקים התהלך נח", הלך בדרכיו להיטיב לזולתו והוכיח בני דורו").

מדברי חז"ל אנו למדים, שיעקר כוונת אברהם אבינו באשל היתה, לקרב את העוברים ושבים לאביהם שבשמים (בראשית רבה מט, ד): "אברהם היה מקבל את העוברים ואת השבים. משהיו אוכלים ושותים אמר להם ברכו. אמרו ליה מה נאמר? אמר להן ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו. אם מקבל עליו וברוך, הוי אכל ושתי ואזיל. ואי לא הוה מקבל עליה וברוך, הוה אומר ליה הב מה דעלך [- אברהם היה מבקש מהאורח שיביא לו את על כל מה שיש לו, והיה מסביר לו שנמצאים במדבר ובמקום זה אוכל הוא יקר המציאות] מן דהוה חמיה ההיא עקתא דהוי עקי ליה הוה אמר ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו" [משהיה רואה האורח הצרה שהוא מיצר לו, היה מברך (עץ יוסף)] מבואר בדבריהם, שקירוב הרחוקים היה חלק עיקרי בהכנסת אורחים שלו. (כך מובא בתוספות שאנץ (סוטה י: עה"ג): "ש במדרש שלא רצו לברך ברצונם, עד שאמר להם פרעו מה שאכלתם ושיתתם, והיה אומר להם שהוא עולה למנין גדול כי היו במדבר והיה טורח גדול להביא שם המאכל והמשתה... אז ברכו שלא ברצונם על מנת שלא יפרעו שום דבר").

בפסוק (בראשית כא, לג): "ויטע אשל" כתוב מה היתה המטרה שלו: "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם". דורשים חז"ל (סוטה שם) "אל תיקרי 'ויקרא' אלא 'ויקריא', מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושבו". מבואר, שכונתו באשל להכנסת אורחים היתה בעיקר לחסד רוחני, לקרב אותם לאביהם שבשמים.

כמו כן כותב רבינו אברהם בן הרמב"ם (המספיק לעובדי ה' עמ' לח): "ואל תחשוב כי נדיבותו [של אברהם] ע"ה היתה במתן מאכל ואכסניה בלבד, שזאת היתה המעלה הפחותה במעלות נדיבותו, אלא דע כי נדיבותו ע"ה היתה גם בחכמתו ודתו והשפעתו" (עיין שם שמביא לדבריו ראיות מהפסוקים).

מידת החסד כזכות קיום

מידת החסד של אברהם אבינו גם התבטאה בתפילותיו על אנשי סדום - הרשעים. אברהם דאג להם שיוכלו לחזור בתשובה, וכך תהיה להם אפשרות לזכות לנצח. הזכרנו (במאמר אחר) שהתביעה על נח היתה שלא התפלל על דורו - וזה פגם במידת החסד.

אברהם אבינו סבר שמידת החסד חייבת להקיף את הכל, שהרי "חסד ה' מלאה הארץ" (תהלים לג, ה) - אין הפסק בקיום החסד. לכן ביום שישי למילתו (ב"מ פו:): "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים. שדריה לאילעזר למיפק לברא [לחפש אורחים]. נפק ולא אשכח, אמר: לא מהימנא לך, היינו דאמרי תנן [בארץ ישראל - רש"י] לית הימנותא בעבדי". אצל אברהם אבינו אינו קיים מציאות שלא יתעסקו בחסד!!!

משום מה נגזרה גזירת כליה על אנשי סדום? רבינו יונה כותב (שערי תשובה ג, טו): "אנשי סדום, שהיו רעים וחטאים לה' מאד בכמה עלילות נשחתות... ועם כל זה הזכיר הכתוב כי אבדו ונשחתו בעוון ביטול הצדקות, שנאמר (יחזקאל טז, מט): "הנה זה היה עוון סדום אחותך גאון שבעת לחם - ויד עני ואביון לא החזיקה". נמצאנו למדים, שהדאגה לזולת - החסד והצדקה נותנים לאדם זכות קיום.

מדוע דור המבול נענש באופן כה חמור? כותב הרמב"ן (בראשית ו, יג): "קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס', ורבותינו אמרו (סנהדרין קח). שעליו נחתם גזר דינם. והטעם, מפני שהיא מצוה שכלית וכו', ועוד שהוא רע לשמים ולבריות". לדברינו אפשר להוסיף, שבגזל יש חומרה מיוחדת, שהיא התעלמות מהזולת - וממילא אין להם זכות קיום.

שלימות האדם

למדנו שקיום העולם תלוי אם הוא מתנה לצורה הנכונה, והיא בדרך פעולות החסד. באותה דרך נגדיר את האדם השלם, שהוא מתפקד באופן זה. כך שלימות האדם, וכך גם זכות הקיום שלו. מצאנו יסוד זה במה שהג"ר יצחק מוולאזין זצ"ל כתב על אביו הג"ר חיים זצ"ל (הקדמה לספר נפש החיים): "וכה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם – לא לעצמו נברא אלא להועיל לאחרים ככל אשר ימצא בכוחו לעשות". לדבריו זו כל מציאות האדם!

הג"ר אליהו דסלר זצ"ל מעמיד בקונטרס החסד (מכתב מאלוהו א, 32) את כל צורת האדם על יסוד זה: "כאשר ברא אלוקים את האדם עשה לנותן ונותן. כח הנתנה הוא כח עליון ממידת יוצר כל ברוך הוא, שהוא מרחם ומטיב ונותן מבלי קבל דבר בתמורה וכו'. אבל כח הנטילה, הוא אשר יתאוה האדם למשוך אליו כל הבא בתחומו, כח זה הוא אשר יקראוהו בני אדם 'אהבת עצמו', והוא שורש כל הרעות". לדבריו עומד כל תיקון ושלמות האדם בכוח הנתנה, ושורש כל הרע בכוח הנטילה. בקונטרס זה מסביר, שיתכן "לקחת" והוא נובע מרצון להיטיב, ואפשר לתת מתוך מטרה להיות "נוטל". חסד נמדד לפי המטרה של העשייה לשני ולא אם הוא בפועל לקח או נתן. נמצאנו למדים, שמידת החסד מקיפה את כל מעשי האדם והיא יסוד הצלחת האדם.

היחס בין חסד לאמונה

הג"ר יצחק הוטנר זצ"ל מבאר מהו הקשר בין אברהם אבינו בהיותו ראש המאמינים למידת החסד (פחד יצחק, ראש השנה ב, ה): "זהו הוא פשר דבר ברית החסד לאברהם אבינו. מהותו ההכרתית של אברהם אבינו הוא ה'הכיר את בוראו', נסתכל בבירה ומתוך הבירה הציץ עליו בעל הבירה. ומכיון שנתב החסד הוא הנתב אשר עליו צעדה הבריאה בהתהוותה, והקו המוביל מן הבורא אל הבריאה קו החסד יקרא לו - הרי ממילא אתה למד כי בשעה שהכיר אברהם את בוראו... בעל כרחו שדרך נתיב החסד עבר וכו'. אי אפשר לו אפוא, לאדם שירגיש בהצטותו של בעל הבירה מתוך הבירה, כי אם על ידי ההשתייכות למידת חסדו של בעל הבירה... והוא הדין והיא המידה גם בלאיך גיסא. מי שאינו עוסק בגמילות חסדים דומה כמי שאין לו אלוה- (עיין עבודה זרה יז:), כי כשם שלגבי מידת חסדו של הבורא כביכול אין מקום לנבראים, כמו כן בלי מידת חסדו של הנברא אין מקום לבורא כביכול".

לעניינינו נסביר את דבריו באופן זה: הדרך שהקב"ה מתגלה בעולם היא במידת חסדו, והיא מקיפה את כל הבריאה. אם נפש האדם אינה מתחברת למידה זו, אין בעולמו תפיסה למידת החסד. אף שיכול "לדעת" על הבורא ושהוא ית' מתחסד עם בריותיו, אין אדם זה חי את הידיעה - משום שבפנימיות הלב אין לו גישה לחסד. לכן הדרך להכיר את הבורא בעומק נפשו נעלמה ממנו. על פי זה מובן, שהעוסק בתורה אבל אין לו שייכות לעשיית חסד, הוא "כמי שאין לו אלוה", יש לפניו מחסום שמפריע לו מלהידבק בבוראו.

חסד בכל הוא

למדנו שהבריאה היא מציאות אחת גדולה של התעסקות בחסד. בכל פעולה ופעולה נוכל למצוא ביטוי של מידה זו. אדם נכנס למכולת לקנות ארוחת בוקר, האם מידה זו פועלת גם בעסק זה? הג"ר ירוחם ליבוויץ זצ"ל מלמד אותנו (דעת חכמה ומוסר א, קעג), שבעל מכולת שמקבל תמורה עבור המוצרים שהוא מוכר אין ההתעסקות שלו מופקעת ממעשה חסד: "ובאמת הוטבעה כן כל הבריאה, שאין בה שום מעשה ופעולה שלא תהיה פעולה של חסד, והאדם אינו יודע מזה כלל".

הג"ר ירוחם למד כך ממגילת רות (א, ח): "ותאמר נעמי... יעש' עימכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי". לא מוזכר במגילה שום חסד שעשו לבעליהן, מלבד שהתחתנו איתם. אם כן יש להבין לאיזה חסד היא התכוונה. כמו כן נעמי הפצירה בהן שלא יבואו איתה, ורות החליטה להצטרף אליה לטובת עצמה. אמר לה בועז (שם ב, יא): "הוגד לי כל אשר

עשית עם חמותך וגו', ותלכי אל עם אשר לא ידעת". איזו הטבה היתה כאן שממנו הוא התפעל? "היטבת חסדך האחרון - בועז אמר לה אחר כך (שם ג, י): "היטבת חסדך האחרון - ברצון להתייבם - מן הראשון". מטרתה היתה להתחתן, וכמו שנעמי אמרה לה (שם, א): "אבקש לך מנוח אשר ייטב לך". כותב הג"ר ירוחם: "וכי נוכל לחשוב פעולה שאדם עושה לטובת עצמו, בשביל איזה שידוך הגון וכדומה, למעשה חסד? המתבונן בזה יראה שבאמת כל הנחתנו שפעולה שאדם עושה לטובת עצמו א"א שתקרא מעשה חסד, טעות היא... ולדוגמא: מצות צדקה ודאי שהיא מעשה חסד, ואמרו חז"ל (פסחים ח.), שהאומר אתן צדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור ומעשהו הוא מעשה חסד, אע"פ שהוא עושה זאת לתועלת עצמו, דאין הכוונה מגרעת את המעשה. אמנם ידוני עימו על ענין 'לשמה', אבל במעשה חסד אין כאן שום גרעון וכו'. 'כל הדין דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית' (שבת י.), ואעפ"כ מותר לקחת שכר בטלה. נמצא שאע"פ שהוא לקח שכר פעולה אין זה מגרע את מעשה החסד. אם כן באמת הוא טעות מה שאנו חושבים, דחנווני העוסק כל היום במקח וממכר ומרויח מזה פרנסתו אין זה חסד, דכיון שהפעולה בפני עצמה פשוט שהיא מעשה חסד - האדם הולך ערום יחף ורעב, וזה בא מאכילתו, משקהו ומלבישו, הלא אין לך חסד גדול מזה - ומה אכפת לנו אם מרויח מזה גם כן?"

כמו כן מאריך בעל חובות הלבבות (שער עבודת האלוקים) בטובות שעושים אנשים אחד עם השני - כמו אבא, אדון וכדומה. לדבריו: "כוונת כל מיטיב לזולתו מבני אדם הוא לתועלת עצמו וכו', ואין כל זה מונע משבחם והודאתם" (עיין עלי שור ב, רעט). נמצאנו למדים, שהבריאה מתנהלת על ידי מעשה חסד שעושים אחד עם השני, אלא שאנשים לא תמיד מבינים את מעשיהם בצורה זו.

התורה מצווה אותנו (דברים כד, טו): "ביומו תתן שכרו". חייבים לשלם לכל פועל שעושה עבודה עבורך משום שהוא מחכה לשכרו. אם רק נחשוב בשעה שמשלמים לו שעוסקים במעשה חסד, המעשה הפשוט והישר יהפוך להיות מעשה חסד מתוך דאגה לזולת. לפנינו שטח רחב של עבודה, שבכל פעולה שלנו - אף אם מקבלים עליה תשלום, אם רק נחשוב על ההטבה שאנו עוסקים בה - המעשה נהיה פעולה גדולה של עזרה לזולת.

ראיה לדברינו מההלכה (או"ח לח, ח): "כותבי תפילין ומזוזות... וכל העוסקים במלאכת שמים פטורים מהנחת תפילין וכו' - אף שמרויחים מזה. ודוקא אם עיקר כוונתם כדי להמציאם למכור" (משנה ברורה). מבואר שאף אם מקבלים שכר עבור העבודה, אין הוא מפקיע את המעשה מהמצוה או מהחסד שבו. (גם מה שאדם עושה לעצמו יכול להיחשב לחסד: "ועיין תפילה היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב (משלי יא, יז): 'גומל נפשו איש חסד' (רש"י שבת קכז:)).

על פסוק זה כתוב בדברי חז"ל (ויק"ר לד, ג): "זה הלל הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו... אמרו לו תלמידיו: רבי, להיכן אתה הולך? אמר להן לעשות מצוה. אמרו לו וכי מה מצוה זו? אמר להן לרחוץ בבית המרחץ. אמרו לו וכי זו מצוה היא? אמר להם, מה אם איקונין של מלכים... הוא מורקן ושוטפן וכן מעלין לו מזוזות וכו', אני שנבראתי בצלם ובדמות... על אחת כמה וכמה". כמו כן אמר להם: "לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא. אמרו לו כל יום אית לך אכסניא? אמר להם: והדין נפשא עלובתא לאו אכסניא הוא בגו גופא?".

גם בשעה שאדם מתפלל הוא שקוע בים של חסד, הוא דואג ומשתדל עבור מי שמתפלל עליו או עבור הכלל והציבור באופן כללי. המתבונן במה שעושה מוקף בעולם של חסד והתחשבות עם הזולת. מאושר הוא האדם שפועל מתוך מחשבה ודאגה לאחרים. הוא עצמו משתלם, וכל העולם משתלם עימו.

*****

"והיו מספרים"

קומץ סיפורי מופת על רבינו זצוק"ל

הגברת מיכל רוזנבאום (פרידלנד לשעבר), מפתח תקווה, מספרת: הצדיק הרב בוקבזה זצוק"ל זכור לטוב אצלנו, יש לנו הכרת הטוב מיוחדת ביותר אליו, בעינינו זו הייתה נשמה נדירה ומופלאה, איני יודעת כמובן חשבונות שמים, אך נדמה שהרב לא סתם נפטר צעיר, כי בתפילותיו ומסירותו על אחרים הוא לקח על עצמו את צרותיהם. הכרתי אותו כשבעלי הראשון ז"ל חלה, הלכתי להרבה רבנים, ואחי שלום (שולי) למברג הי"ו שהיה מאוד קשור לרב הפנה אותי אליו, הוא סידר לי 'פגישה' עימו באחת הנסיעות של הרב, כמדומני מאזור המרכז לדרום, שולי הסיע את הרב ואני הצטרפתי לנסיעה. לא אמרתי כלום, רק נתתי לרב את שמי ושם בעלי, ואז לפתע הוא שאל אותי האם יוכל להסתובב אצלי בדירה, התפלאתי ואמרתי "כן", והרב התחיל לומר לי שבחדר אחד המזוזה הפוכה ונמצאת בצד שמאל, וכן שיש לי פסל בבית, נדהמתי, אמרתי לרב "אני לא מבינה על מה אתה מדבר", האמנתי לו אך לא הבנתי למה התכוין ולא ידעתי מה לעשות, הרב אמר שהפסל הוא משהו כמו בובה, ואמרתי לו שיש לי ילדה קטנה עם בובות, אבל איני יודעת על פסל, בקשתי שיבוא לביתי אם יוכל. הרב אמר גם שבבית אין לי אמה על אמה ללא סיד זכר לחורבן בית המקדש, את זה ידעתי מיד והסכמתי, והוא הוסיף שעלי לתקן זאת, וגם להכניס קדושה לביתי, שאלתי איך להכניס קדושה? והרב העיר שעלי להוציא את העוזרת הגויה, וכמו כן להקפיד לומר אחר הדלקת נרות שבת שיר השירים, ולפתוח שיעור לנשים או לעשות תהילים בביתי. אציין שוב שכל זה היה מבלי שסיפרתי לרב דבר. בכל אופן תיקנתי את האמה על אמה, ואירגנתי קבוצת ילדים שאמרו תהילים בביתי בכל שבת בשתיים בצהריים, נהגתי כך כעשר שנים, מתוכם כשנה וחצי בחיי בעלי ז"ל וכשעברתי דירה האירגון עבר איתי, זו הייתה קביעות רצינית והכל היה מאוד מתוקתק, כשנסעתי הקפדתי שמישהו יקבל את הילדים וגם בחגים האירגון פעל, ברוך ה' היה תור עמוס להצטרף אל הילדים המתפללים עד שלא יכלנו לקבל את כולם, אחרי שהתחנתנו, התהילים ממשיך בבית אימי. זמן מה לאחר הפגישה הראשונה הרב בא לביתי כמו שדיברנו, בכל פעם הוא ביקש בענוה רשות לבדוק, להיכנס, וכדו', הוא נכנס לחדר שינה והיה שם בושם של חברת ורסצ'ה, הפקק של החברה יצוק כדמות שמש עם קרניים, ועל העיגול יש דמות של פני אדם (נדמה לי שזו אלה כלשהיא מהמזרח הרחוק).

הרב הראה לי את זה ואמר לי לזרוק את הפקק בקשר למזוזה הרב הראה לי שהיא הפוכה בחדר מסויים, מה שקרה הוא, שהדלת הזו שימשה בהתחלה כיציאה למרפסת שבהמשך סגרנו והפכנו אותה לחדר, כך שכשהחדר נבנה היה צריך להחליף צד למזוזה ולא שמנו לב, אז הבנתי למה הרב התכוין. בהמשך הרב ליווה אותנו תקופה ארוכה, בעלי הקודם ז"ל היה חולה קרוהן, זו מחלה שאינה מסוכנת בדרך כלל, אך אצלו היא הייתה נדירה במאפייניה, מהסוג שחולים בו מעטים בעולם, הוא היה צריך לעבור השתלת כליה מאביו לאחר שכליותיו הפסיקו לעבוד, וכשדיברתי עם הרב הוא אמר שלא זו עיקר הבעיה של בעלי, ויש דבר חמור יותר, אך הוא לא פירט. עשינו את ההשתלה בארץ ואכן בעלי חי כשנה

ומחצה, אך אז מצאו כדברי הרב שיש לו את המחלה הנוראה בוושט, ומכיון שבארץ לא היה מענה וטיפול ראוי טסנו לגרמניה, שם הוא עבר ניתוח ראשון, ואז שני, וכשפתחו ראו שהכל אצלו נגוע, אם כי לבסוף הוא בכלל נפטר מקריסת מערכות. שם בגרמניה, מצבו של בעלי היה אנוש, ושוב הרב הגיע אלינו ושהה לצידו, אין לי מושג אפילו מי הביא אותו, אולי אחי, זה היה בעיר מינכן ובקושי היה מניין אפילו בשבת, ועם זה ביום רביעי ביציאת הנשמה זכינו והצלחנו להשיג מניין שומרי שבת עם דוד שלי, אחי, אח של בעלי וכמובן הרב, הרופאים אמרו שמעולם לא ראו שנותנים כל כך כבוד לנפטר והיה קידוש השם. קצת לפני הפטירה, אמרתי לרב שאני מבינה שאלו ימיו האחרונים של בעלי ורק מבקשת שלפחות לא יסבול, הרב אמר לי לפתוח ספר תהילים, פתחתי והספר נפתח לי בפרק מט - "למנצח לבני קורח מזמור", נדמה לי שזה חזר על עצמו כמה פעמים, הרב אמר לי שזה הפרק שאומרים בבית האבלים (בתפילת שחרית ב'שיר של יום') ... בעלי ז"ל נפטר ביום רביעי, והבירוקרטיה המקומית הייתה אמורה לתקוע אותנו לפחות עד יום ראשון, אחי פנה לגורמים שונים ועשינו השתדלות, ובסיעתא דשמיא גדולה ולא מובנת, כבר למחרת ביום חמישי הוא הועלה למטוס, וביום שישי הייתה הלוייה מרובת משתתפים והוא נקבר עוד לפני הצהריים, גם שם הרב היה איתנו והוא ספד ראשון. אני זוכרת גם שכשאחי ניגש אל הרב כשהיה בביתי, כמדומני בזמן השבעה הוא שאל בחשש מה יהיה איתי הלאה וכדו', והרב אמר לו בביטחון שלא ידאג לזה כי הכל יסתדר, ואכן ב"ה גם ברכתו זו התקיימה.

באופן כללי היו כמה פעמים שהרב הופיע אצלנו בדלת כמו מלאך כשהיינו צריכים אותו, פעם לדוגמה, בתקופה שבעלי ז"ל היה חולה הוא שהה לרוב בבית ולא בבית החולים, וכמובן שמצבו הנפשי לא היה ממש טוב, אני הייתי חייבת ללכת בכדי להגיש בדיקות וכדו', אך לא יכולתי להשאירו לבד בלא שיהיה עם מישהו, פתאום דפיקות בדלת והרב הופיע, סיפרתי לו שרציתי לצאת, והרב בענוה מדהימה אמר "באתי בשביל להיות עם בעלך, שאשר איתו עד שתשוב!" ! הוא נשאר לצידו כשעה וחצי ושימח אותנו כמו שתמיד שימח את כל סובביו, מי שהכיר את הרב ידע ששעה וחצי היו אצלו זמן עצום, ובכל זאת הוא עשה זאת בפשטות ובשמחה. לרב היה המון 'הספק' בזמן קצר, **פעם שאלתי אותו 'איך הרב חי כך'?! והרב אמר לי "אני חי רק בשביל לעזור לעם ישראל"...**

*****

גברת רונת אריאל, מהשומרון, מספרת: התחנתנו בער"ח ניסן התשנ"ו (96), ולבעלי וממילא לי היה ברור שנעבור להתגורר בישוב בשומרון בו גדל, אך כיון שהייתי באמצע לימודים להשלמת תואר באוניברסיטת 'בר אילן' ברמת גן, התגוררנו בנתיים בבני ברק הסמוכה מספר שנים, ונולדו לנו שני ילדים.

בגמר הלימודים שלי היינו אמורים לעבור לאותו ישוב, אך בגלל שזו הייתה תקופה של גל פיגועים נורא, ששיאו היה ברצח בחג הפסח במלון 'פארק' בנתניה, טבח שבתגובה לו פתח צה"ל בטז' ניסן התשס"ב (29 במרץ 2002) במבצע 'חומת מגן', חשתי מאוד לגור בישוב הזה המוקף כפרים ערבים והקרוב לשכם שהייתה אחד ממעוזי הטרור ומוקדי המבצע, פחדתי מאוד, לא יכולתי

**הרב זיע"א, מימין - בימים טובים עם ציד חלוקה בביתו.
משמאל - מעתיר בתפילה בחדשי חיינו האחרונים.**

*****

ר' רן בן צור, מירושלים, מספר: לפני למעלה מעשר שנים, היה מקרה מפורסם שביתו הקטנה של דוקטור המתגורר בקרית יובל נעלמה, כחודש שלם חיפשו אותה ולא מצאו, וגם לא ידעו מי אשם במעשה.

בבוקר אחד הימים נכנס אדם אל בית המדרש שמתחת לבית הרב, שם בכולל שהקים, ישב הרב ולמד, אני הייתי אז אברך בכולל ולמדתי עם חברותא לידו, וכך שמעתי את השיחה.

הלה נכנס, סיפר את הסיפור ושאל מה לעשות, הרב קבע מיד בנחרצות, שצריך לבדוק את האב דווקא - למרות שהוא דוקטור חשוב, האיש הלך.

אחרי כיומיים עלו על האב, גילו שהוא רצח את ביתו וקבר אותה ביער ירושלים, הוא נכנס לכלא לכשעב עשרה שנים ועיקלו לו את הבית בגלל הכסף הרב שהוציאו על החיפושים, חבל שלא באו לרב...

בללל, היו לי כמה דברים אישיים ששוחחתי עם הרב והוא 'קלע בול', וכששאלתי אותו "הרב נתן, מאיפה הכח הזה" ? הוא אמר לי "סתם קוראים לי 'נתן' ?! - הכל נובע מכח החסד."

*****

גברת מרים דהן, מבני ברק, מספרת: היינו מתייעצים הרבה עם מורינו הרב נתן בוקובזה זצוק"ל, היו לנו הרבה מקרים מופלאים שזכינו לראות במחיצתו. כשכבר היינו אצל הרב, הייתי מזכירה בפניו שמות של אנשים שונים לעיצה וברכה, לפני כשתים עשרה שנה, אני ובעלי התייעצנו עימו בעניין מסויים, ושאלנו גם על בן דוד של בעלי, הלה התגורר בכרם בן זימרה בצפון ונולדו לו תאומות בצפת, הזוג היה מבוגר והילדות נולדו כפגות, וכבר עברו חודשיים כשהם בסכנת חיים בפגייה בבית החולים, ולמרות החשיבות העצומה של הילדות עבורם, הרופאים לא נתנו להם סיכוי לחיות.

לחשוב על מגורים במקום כה מסוכן לכאורה, חשבתי על מקומות חלופיים, אולם הוא היה נחרץ לגור שם.

בצר לי ובעקבות הפחד והויכוחים ניגשתי להתייעץ עם הרב נתן בוקובזה זצוק"ל, הרב שמע על פחדו מול ההתקשות מנגד, ואמר לי שאני צריכה להתגבר וללכת להתגורר במקום, "את תראי שאין זה מפחיד ומסוכן כמו שאת חושבת" אמר, "ומהר מאוד יהיה לך טוב". בנוסף הייתי בשנתי הראשונה בהוראה, ומילאתי מקום כמורה, בכל פעם במקום אחר לתקופות קצרות, ביקשתי ברכה למצוא מקום קבוע, הרב הסתכל ואמר "את ?! מתאים לך בכלל להתעסק בילדי הגיל הרך, מקסימום כיתות א' או ב', לכי לרב פלוני ממחלקת החינוך בעיריית בני ברק ותגידי לו שביקשתי שיכניס אותך לעבודה", הייתי המומה, תיכננתי להיות מורה בתיכון ודבריו של הרב לא היו בכיוון אפילו... לא ידעתי מה לעשות עם דברי הרב, "תמיד שאפתי ליותר, ועכשיו מה, אטפל בילדים קטנים" ? , המשכתי עד סוף השנה בעבודתי בבית ספר יסודי בכיתה ד', ולקראת שנת הלימודים הבאה התקבלתי לעבודה בחטיבת ביניים בחולון, שמחתי על הקידום וחלמתי שהקפיצה תקדם אותי ללמד בתיכון, לא עשיתי עדיין שום דבר בקשר לחינוך ילדים. בגלל שהוחלט כזכור שבכל מקרה עוברים לישוב, הגענו לשם בחודש אלול התשס"ג, באתי בלב כבד מאוד והשתדלתי לסמוך על דברי הרב כדי להרגע, בהתחלה ממש פחדתי לישון בלילות, הדמיון שלט וצימרר והייתי גוררת שלחן עץ ומצמידה לדלת... עם הזמן הרגשתי שדברי הרב וברכתו המלווה אותי מתקיימים במלואם, החששות פחתו, התרגלתי למקום, נרגעתי וראיתי שהוא אינו מסוכן כמו בדימויותי, כל כך אהבתי את היישוב והקהילה המדהימה והמקסימה שבו, עד שכבר לקראת חג החנוכה באותה השנה, הרגשתי שכאן אני רוצה לבנות את ביתי ולחיות את חיי וקנינו בית, בז' בטבת נולד לנו הילד השלישי, ואחריו עוד שלושה ילדים. אני חייבת להדגיש שזה היה מדהים, הגעתי למקום בפחד נוראי ובמחשבה של 'להגיע ולברוח' בכלל, אבל כל כך מהר הבנתי שהרב צדק ואני טעיתי, אני עדיין גרה ביישוב, ועד היום מודה לה' על המתנה שנתן לי כשכיוון אותי בברכת הרב לגור שם עם אנשים כ"כ נפלאים.

בענין הפרנסה - כשהגענו לישוב שלחתי קורות חיים לבתי ספר באזור, תוך כוונה לעבוד כמורה, אך לא מצאתי אף משרה פנויה, בחסדי ה' מבלי שיש לי מושג איך הגיעו אלי, פנו אנשים ביישוב וביקשו שאחליף למספר ימים גננת שחלתה, הגעתי לגן ומשם הכל היסטוריה - שוב הרב צדק.

מאותו הזמן נשאבתי לעבודה של גננות, ילדתי בן מתוק ואחרי חופשת הלידה קיבלתי משרת מילוי מקום כגננת, מאז אני שם, במקצוע המדהים הזה, והיום אני מנהלת גן, ומודה לה' יום על הזכות הגדולה ללמד תינוקות של בית רבן.

חשוב לי לציין שכלל לא העלתי על דעתי לעסוק בתחום הזה, לולא דבריו וברכתו של השליח הצדיק הרב בוקובזה זצוק"ל.

**יהיו הדברים לרפואת רויטל בת רחל, וחדוה מרים
ציפורה בת נעמי גאולה שיחיו, בתושחי".**

ר' מנחם ברכה, ברכפלד מודיעין עלית, מספר: בחשוון חשוון התשס"ד נישאתי למזל טוב, הייתי זקוק כמובן לכסף רב לרכישת ביגוד, ציוד וכדומה וזה היה לא פשוט. כחודש לפני החתונה, התקשר אלי בעל אחותי שתחי', כפיר ברום ז"ל, ואמר לי בשמחה שלא אדאג, כי הוא השיג לי מכונת כביסה חדשה מהרב נתן בוקובזה. שמחתי מאוד, ואכן אחרי זמן מה שלחו לי את המכונה עד לבית, זו הייתה מכונה בשווי חמשת אלפים שקל, ולמרות שעבדה 'קשה מאוד' החזיקה אצלינו חמש שנים.

*****

הגברת מזל קמחי מבית שמש מספרת: היינו מגיעים להתייעץ ולהתברר אצל הצדיק הרב נתן בוקובזה זצוק"ל הרבה פעמים, בבית ממנו באתי מאמינים בכח הברכות והצדיקים. הכל התחיל כשהתחתנו בה' כסלו התשס"ב (2001), וגרנו בבית שמש, מיד אחר החתונה הריתי ב"ה אך היו דימומים, עשיתי בדיקת אולטרא-סאונד, ובהמשך למרבה הצער העובר נפל, אחרי חודשיים הריתי שוב, ואחרי כחודש, חודש וחצי, העובר שוב נפל לצערני. סיפורו לנו על הרב בוקובזה והחלטנו להגיע אליו, באחד הימים אחרי צום תשעה באב יצאנו בערך בארבע וחצי בבוקר מהבית, הספקנו להתפלל עם הרב מתחת לביתו, ומיד אחרי התפילה הוא קיבל אותנו במשרדו.

מיד כשנכנסתי עם בעלי לחדר פרצתי בבכי, עדיין לא פתחתי את הפה וכבר הרב החל להרגיע אותי, "למה את בוכה?!" אמר "היו לך ילדים", הבכי שלי רק התגבר, והרב אמר לי "בעזרת ה' עד ראש השנה כבר תהיי בהריון, ותחזרי לבשר לנו".

האמת, פחדתי להרות שוב ובראש השנה לא עשיתי בדיקה, רק בצאת כיפור בדקנו וגילינו שהתשובה חיובית וכבר הריתי, חזרנו אל הרב בחנוכה ושוב הוא אמר שנהיה רגועים כי הפעם הכל יהיה בסדר, ברוך ה' ההריון היה טוב ובטל' אייר התשס"ג (2003) נולד בנו יאיר דוד.

אגב - יאיר דוד היה אמור לעבור ניתוח פקקים באוזן, ניסנו לדבר עם הרב אך לא השגנו אותו, עד שהרופא החליט שעליו להכניסו לניתוח, אמרתי לבעלי שיכנס עם הילד להכנה לניתוח, והלכתי לתפוס את הרב, הפעם הצלחתי, וכשסיפרתי לו הרב אמר לי בנחרצות שאין צורך בניתוח כלל, הוצאנו את הילד מתוך החדר... וכמובן שכדבריו הבעיה חלפה מאליה.

אחר הלידה באתי לרב וסיפרתי שאני רוצה ללדת שוב, הרב אמר לי "ש' הכל יהיה בסדר, אין מה לדאוג, יהיה לכם בן, תקראו לי ואבוא להיות הסנדק", אמרתי במבוכה שאבי לא ישב כסנדק בבן הראשון, ואני צריכה לבקש ממנו רשות, ואז הרב אמר שלא צריך לבקש רשות, "אביך קודם אלי, הוא יהיה בבן השני, ובבן השלישי אני אהיה הסנדק", הרב בעצם הודיע לי שילדו לי עוד שני בנים זה אחר זה, כך היה.

בני השני - רואי, נולד בד' בטבת, ובני השלישי נולד בה' כסלו התשס"ו (2005), באתי לרב לנתיבות לבקשו שיהיה סנדק, (זו הייתה הפעם החמישית שבאתי אליו בנושא ההריונות), אך לצערני אמרו לנו שהוא חולה מאוד והוטס לטיפול בגרמניה, ההרגשה שלי הייתה נוראה על שלא זכינו שהרב יהיה הסנדק לבני, ולא הצלחנו לממש את רצונו.

החלטתי לקרוא לילד על שם הרב וקראתי לו ניתאי, אך הילד סבל מאוד (היו לו בעיות בדם של כדוריות לבנות מוגברות, דבר המעיד על לוקמיה חלילה), לאחר שכמה רבנים אמרו לי להחליף את השם בגלל שהרב נפטר ביסורים, החלפנו לו את השם ליש, וברוך ה' הכל עבר והוא בריא ושלם, מאז הרב זצוק"ל נשאר איתנו רק בלב ובתמונה בבית.

יאיר דוד, רואי וישו בחג הפורים

הרב מבלי שהכיר אותם, אמר לי "האם נתנו להם שמות בכלל"? הוא התקשר אליהם וכשאמרו שלא נתנו שמות עדיין לבנות, אמר להם שבשבת הקרובה מיד יתנו להם שמות בעלייה לתורה, הוא גם אמר שיקראו להן אפרת ויעל (הרב היה ממליץ מאוד על שמות אלו, ואומר בצחות: אפרת ר"ת - 'אין פשרות רק תורה', ויעל ר"ת - 'יש על מי לסמוך'), ההורים עשו כדבריו ואחרי כשבוע ומשהו הבנות בהתאוששות מפתיעה יצאו מהפגייה!

אחרי כחודש היינו בביתה שלהם ברוך ה', ועד היום כשאנו מצליחים להיפגש פעם בהרבה זמן, אנו מזכירים את הסיפור הזה בהתרגשות, זה היה מדהים ואי אפשר לשכוח נס שכזה.

*****

שניבי מסירות נפש וחסד

מר פנחס לחיאני, מ'פיניש רהיטים', מספר: אני שותף לטיפול אצל רופא סיני בתל אביב, ופעם לקחתי את הצדיק הרב נתן בוקובזה זצוק"ל לטיפול של דיקור סיני שהיה צריך. מיד אחרי הטיפול, הרופא ביקש להשכיב את הכסא ברכב ולתת לרב לנוח, אך אחרי נסיעה של 10 דקות הרב כבר ביקש ממני להסיע אותו לניחום אבלים ברמלה, כשהגענו הרב עמד ונתן דברי תורה וחיזוק לאבלים.

למרות שביקשתי ממנו שינוח ואני אסיע אותו לביתו, אמר לי הרב שאינו רוצה להטריח אותי והנהג שלו כבר בדרך אליו. המתנתי לנהג וכשהגיע נסעתי, הודעתי לנהג שהרופא ביקש שהרב ינוח בבית, אך הוא אמר לי לתדהמתי שהרב ביקש ליסוע לחנוכת בית בתל אביב.

התקשרתי לרב, ביקשתי ממנו לנוח ו"כל החסידים יבינו את המצב", אך הרב נשאר בשלו. למחרת בבוקר כשדיברתי עם הנהג, הוא אמר לי שהם הגיעו לנתיבות רק בשעה 02.00 בלילה אחרי מסע עמוס בזיכוי הרבים.

זהו הרב זצוק"ל ואשרי שזכיתי להכיר אותו, הנתיבה אצלו היתה מעל הכל, רק להטיב עם כולם, מי יתן לנו תמורתו.

*****

ר' יוסף חדד, רב מושב גבעולים, מספר: מעשה החסד של אהובינו הבלתי נשכח הרב נתן בוקובזה זצוק"ל היו בלתי נתפסים, ממש קשה להבין ולתאר זאת בדורינו הדל.

סיפור קטן שעולה בזיכרוני: פעם נוכחתי כשאשה באה אל הרב כמדומני לפני חג סוכות ואמרה שאין לה כלום לחג, הרב הצטער ואמר לה שחבל שבאה לקראת ערב חג, אחרי שכבר חילק הכל ללא סוף, ובכל זאת שלח אותה לקנות מוצרי אוכל למשפחה כולה וביגוד לכל ילדיהם, הוא יצר קשר במקום עם בעלי החנויות וביקש שיתנו לה את צרכיה כשתבוא אליהם למרות השעה המאוחרת.

כשרצתה האשה לצאת - נרגשת כולה, עוד הוסיף הרב וקרא לה באומרו שתחכה כי עליו לתת גם לה ולבעלה בגדים לחג...

הוא זכה להערצה מכל הציבורים, בגלל שהכבוד שנתן לכל אחד והחסד שעשה היה מכל הלב, מעולם לא התבייש לעשות לכבוד שמים, חבל על דאבדין ולא משתכחין.

*****

חסד במצור ובמצוק

בספרו הנפלא "יסור יסרני", מספר ניצול השואה ר' יצחק אלחנן גיברלטר מקובנה - בני ברק, את סיפור עיירת מולדתו על הדמויות המופלאות שצמחו בה, שנים מהן היו אביו ואמו, האב שעל גדלותו העצומה בתורה העידו גדולי ישראל, היה למדן עצום, אחד מפארי הגידולים של הישיבה בסלבודקא, אך לא כיהן ברבנות אלא עסק במסחר נעליים עם אשתו, כשכל רגע פנוי הוא מנצל ללימוד תורה ועבודת ה', הוא היה מגדולי הסוחרים בעיר, ואת פרנסתו בכבוד ניצל עם רעייתו להרבות במעשי חסד מופלאים, הוא ובניו זכו וניצל אך האם הי"ד נהרגה במחנות. בין יתר הסיפורים המופלאים עליהם הוא מספר כך:

"גדלותה של אמא בחסד הייתה עצומה... הסיפור התרחש כשהייתי בן שש בערך: יום אחד הגיעה אישה לאמא כשכולה ממררת בבכי. האישה סיפרה לאמא שהיה לה דוכן בשוק הגדול שבו מכרה בדים לבגדי נשים. את הבדים הייתה שומרת בתוך ארגז בדוכן והיתה נועלת את הארגז בכל ערב. והנה בלילה פרצו את הארגז הסגור וגנבו לה את כל הסחורה. שנים רבות היא מנהלת את העסק ומעולם לא נגנבה לה הסחורה.

האישה סיפרה בבכי, כי עתה נשארה חייבת כסף רב על הסחורה שלקחה בהקפה, ומעתה לא יתנו לה לקנות שוב סחורה בהקפה. היא אף נותרה חסרת כל ופת לחם אין לה לתת לילדיה.

הייתי אז ילד, ועדיין לא למדתי בביה"ס על כן במשך היום הייתי ליד אימי בחנותנו. זכורני שהתפלאתי מאד, מה מצאה האישה לבוא לתנות צרותיה דווקא לפני אמי, הלא אין קרבת משפחה ביניהן.

מיד כששמעה זאת אמא מיהרה לספר זאת לאבא. ובעיקר הדגישה שילדי האישה נותרו ללא פת-לחם. אבא עזב מיד את החנות והלך עם האישה לקנות סחורה חדשה בסיטונאות - כמות הסחורה הייתה שווה לסחורה שקנתה תמיד כדי למלא את כל המחסן שלה בדוכן. אבא שילם במקום בעבור הסחורה והעביר לה את כל הסחורה לשוק.

לא היו בפי האישה די מילים כדי להודות על החסד הגדול שעשו איתה הורי, שהיו זרים לה עד למקרה הגניבה. נראה, שהיא שמעה שהורי הם בעלי צדקה גדולים, ועל כן באה לשפוך את מר ליבה בפני אמא. אבא יעץ לה שתשכור אצל אחד מבעלי החנויות שעל יד השוק מקום בחנותו, כדי להכניס שם את הסחורה בלילה לאחר סגירת השוק. גם בשבתות ובימי ראשון תשאיר את הסחורה בחנות כדי שלא תיגנב הסחורה בשנית. ואכן כך נהגה.

הייתי רואה אותה מעבירה את כל סחורתה לחנות מסוימת על יד דוכנה בסיומו של כל יום בשוק, כיון שדלתות החנות היו סגורות היטב והיה קשה לפורצן.

כך קמה לרגליה אותה אישה והתפרנסה בכבוד וכבר לא נצרכה לעזרת הזולת.

אמא בצידקותה ובפשטותה, היתה הולכת לקנות בדים אצל אותה אישה. משלמת לה ואינה מזכירה ולו ברמז קל את אותה נתינה גדולה. מובן שהבדים שמכרה אישה זו אינם היו הבדים היוקרתיים שיכלה אמא להרשות לעצמה לרכוש, אך תמיד הסתפקה אמא במועט.

תמיד הייתה אמא אומרת "אם יש אפשרויות, אם יש כסף - לא חסר מה לעשות איתו: אפשר לעזור לנצרכים ולקיים בו מצוות רבות. לפזר סתם - בשביל מה?" ואכן כך ניהלה את ביתנו. אף שהיו לה תכשיטים יקרים מאד, בחיי היום יום היא אהבה את הפשטות ולא את היוקרתי, מנקר העיניים.

חסד ונתינה היו היסודות שעליהם בנתה את ביתה. וגם כשגמלה טובה היא לא הייתה מזכירה אותה, ומעולם לא התגאתה במעשיה. תדיר הייתה אומרת כי השכר שמור, וכל מילה אודותיו מורידה משכר המעשה. לאחר החסד או הצדקה הייתה השתיקה מוצאת לה מקום אצל אמא.

הזכיר לי אחי רפאל שביום שישי לאחר שסיימה לבשל את המאכלים הערבים, הייתה אמא ממלאה שני סלי קש גדולים בדגים ובבשר מבושלים, בחלות ובשאר מעדנים, ושולחת או הולכת עם ילדיה לחלקם לאנשים גלמודים בקובנא.

תמיד הייתה אומרת לאבא שגם היא רוצה לעשות מצווה בגופה "בשביל העוה"ב שלי".

אמא יקרה! כל העוה"ב של אבא - הכל בשותפות שלך, לא יגרע ממך מאומה. שניכם הייתם עמוד החסד והצדקה בקובנא. הצנעתם המעשים, הענקתם בהחבא שלא ירגישו שאתם נתתם - יש שכר לפעולתכם!

במחנה שטוטהוף הפרידו אותנו מאמא כיון שיצרו מחנה מיוחד לגברים ומחנה מיוחד לנשים. מחנה הנשים היה סמוך למחננו. בימים הראשונים עוד ראינו את אמא דרך הגדר החשמלית שהפרידה בינינו, יכולנו לדבר עימה מרחוק. אך לאחר מספר ימים הוציאו את הנשים למחנה עבודה. אחי רפאל זכה לראות זאת והבחין באמא שאף היא הולכת עם יתר הנשים. הוא צעק אליה כדי להיפרד ממנה, והיא סובבה את ראשה, נפנפה ידה לשלום והפריחה נשיקות באויר. אחי הבחין שאמא שהיתה אז בגיל שישים בערך וקשתה עליה ההליכה, נשענת על אשה אחת וזו עוזרת לה ללכת. מי האשה הזו - אם לא אותה אשה שאמא ואבא עזרו לה לקנות סחורה חדשה תחת זו שנגנבה. היא זו אשר זכתה להחזיר לאמא כגמולה הטוב ולהיות לה לעזר בימים טרופים כאז".

זוית אישית

אבי רט

עורך 'התלמוד הישראלי', מדיסון

נעלים עם הדברים הכי מעשיים של החיים. אנשים היודעים שדברים גדולים נמדדים במעשים הקטנים, עוד ביקור חולה ועוד ניחום אבלים, עוד הלוואה לנזקק ועוד עצה טובה לנצרך, עוד טלפון פה ועוד מילה טובה שם, כך מאוסף של מעשים קטנים וטובים נבנה עולם של חסד.

מר' אריה לוינ' זצ"ל למדנו עד כמה ניתן לתת ולהעניק ללא גבול, ומהרב נתן בוקובזה זצ"ל למדנו בשנותיו הקצרות מה אפשר לעשות עם עוצמות של אמונה וחסד.

על האדמו"ר מגור ה'שפת אמת', שנפטר בגיל צעיר יחסית, אומרים שכשבנו ספד לו הוא אמר "לאבא היו שנים קצרות אך ימים ארוכים", דומני שלא אחטא לאמת אם אומר את אותן מילים אלו בדיוק על הרב נתן בוקובזה זצ"ל. שנותיו היו קצרות, אך יממותיו הכילו הרבה יותר מ-24 שעות של עשייה בלתי נדלית למען כלל ישראל.

בתקופה של כוכבים לרגע, ההופכים להיות מודלים לנוער, לו הייתי יכול, הייתי לוקח כל נער ונערה בישראל לבית העלמין בנתיבות ולבית העלמין בסנהדריה, נעמוד איתם ליד ציון קברם של הרב בוקובזה והרב אריה לוינ, ומספר להם כיצד באמת מטביעים חותם בעולם הזה, כיצד באמת נכון לחיות את העולם הזה, ומהי אמת של נצח, ולהבדיל מהי תהילת שקר של רגע.

את ברכת הדרך למפעל 'התלמוד הישראלי' נתן הרב בוקובזה למייסד מאיר יעקובסון. מכוח ברכת הדרך שלו יצא המפעל לדרך הארוכה, שהיום, לאחר השלמת שבעת הכרכים, והקמת עשרות ומאות מוקדי לימוד ברחבי העולם מתחילים לקצור את פירות ההשקעה והברכה.

ככה זה עם צדיקי אמת. כשכותרות העיתונים הופכות להיות לא רלוונטיות כבר אחרי כמה דקות, והמבזקים מתאדים באוויר הווירטואלי אחרי כמה שניות, על רקע זה בולטת שבעתיים נצחיותם ונצחיות דמותם ותורתם של צדיקי האמת, כדוגמת הרב אריה לוינ' זצ"ל והרב נתן בוקובזה זצ"ל, שבגופם הם כבר שנים לא איתנו, אך מכוחם נמשכת תורת חיים ותורת חסד בלבבות ובכל רחבי העולם היהודי. כך היא דרכה של תורת אמת, כך היא מידת השפעתם של צדיקי אמת.

(מתוך 'שבתנו' 667, יב' ניסן התשע"ד)

"עוד חיוך, עוד אהבת ישראל", בחודשי חייו האחרונים.

ימים אלו של ערב חג, הם ימים של אווירה מיוחדת באוויר. ההכנות בעיצומן ובצידין הזיכרונות. כל אחד נושא איתו במיוחד לקראת ליל הסדר את מטען הזיכרונות הפרטי שלו, הכולל ריחות וניגונים, דמויות וקולות מבית אבא ואמא, סבא וסבתא, ומכלול של חוויות מכוננות המרכיבות את סל הזהות וסל הזיכרון. הימים שלפני ליל הסדר הם ימים של חסד, המותג 'קמחא דפסחא' היה צרוב בתודעה של האומה כמו גם בסולם הערכים של היחיד והקהילה. לא הייתה קהילה יהודית בעולם שלא עסקה בענייני חסד והזמנת אורחים, במיוחד בימים שלפני פסח.

גם היום, עמותות ואגודות שונות מארגנות חלוקות מצרכים, ושאר צרכי החג, כל אחת לפי יכולתה, כל אחת וסגנונה, מצד אחד עוצב לראות שעדיין יש סביבנו כל כך הרבה אנשים נזקקים ונצרכים, אך מצד שני מחמם את הלב לדעת ולראות כיצד אנשים משקיעים ממון וזמן למען החסד הזה של ערב פסח.

וכשעוסקים בחסד, עולות וצצות לנגד עיני שתי דמויות הוד, שהשבוע צויין יום פטירתם, הרב אריה לוינ' זצ"ל, שנפטר בט' בניסן, והרב נתן בוקובזה זצ"ל, שהלך לעולמו ב' בניסן.

שני צדיקים כל כך שונים וכל כך דומים. הם באו מיבשות שונות, מרקע תרבותי שונה, גדלו בדורות שונים ובמציאות חיים שונה האחד מהשני, ועם כל זאת מחבר ביניהם חוט חזק שלא ינתק – חוט החסד.

את ר' אריה לוינ' זצ"ל, לא זכיתי להכיר, אך זכיתי לקרוא את ספרו המופלא של שמחה רז 'איש חסיד היה' אולי מאות פעמים, וזה הספר שהשפיע באופן מעשי על חיי וערכיי יותר מכל ספר אחר, וגם יותר מהרבה מורים ומחנכים שניסו להרביץ בי תורה ומוסר, סיפור חייו ומידותיו של ר' אריה זצ"ל, היו לי למגדלור ולעמוד אש ענן שהלכו לפניי והאירו את מצעד חיי.

לעומתו את הרב בוקובזה זצ"ל זכיתי להכיר אישית, ראיתיו נע ונד ככספית אחוזת תזזית מחולה לחולה ומשיעור לשיעור, מחסד אחד למשנהו, וממתן עצה טובה, ברכה ומילות עידוד ונוחם לכל נצרך. הרב בוקובזה זצ"ל היה 'תופעת טבע'. מצד אחד הוא רץ והתרוצץ ממקום למקום ולא היה לו זמן, ומצד שני היה לו את כל הזמן שבעולם. עברו שתיים בצהריים ושתיים בלילה היו היינו הך. הכריזמה והקסם, העממיות וחכמת החיים, המרץ ומסירות הנפש שלו היו כוחות שאי אפשר לעמוד בפניהם.

יש משהו מעורר השראה בדמויות הוד שכאלו. אנשים המצליחים לחיות בתוך הזמן ומעל הזמן בו זמנית. אנשים שיודעים לחבר בין הערכים הכי נשגבים והכי